

Discurs

Preluând o idee din planul secund al operei lui Hegel, Marx a dezvoltat teoria diferențelor calitative care pot rezulta în urma unei relativ minore schimbări de cantitate. La orele de socialism științific din școala generală, am auzit despre acest principiu sub forma sa vulgară care a făcut istorie în epocă: „*Acumulările cantitative duc la salturi calitative*”. Partea interesantă a acestei butade este că nu se precizează clar în ce sens se face saltul calitativ...

În anul 2008 am publicat în Revista română de drept privat 3 studii și 2 note de jurisprudență. Se pare că acest număr a reprezentat pentru mine „masa critică” pentru a se putea alege un material care să conțină și idei (relativ) originale. Studiile menționate au toate o trăsătură comună: au fost scrise pe teme impuse. Probabil ca un vestigiul al dictonului menționat, organizarea învățământului românesc pleacă de la prezumția că nu contează în ce domeniu îți alegi să faci cercetarea științifică și îți oferi cu generozitate (cel puțin în primul an al școlii doctorale) ocazia de a studia un set de materii obligatorii, indiferent dacă au sau nu legătură cu domeniul de cercetare ales de doctorand. Din fericire, am avut norocul ca la trei dintre aceste materii profesorii desemnați să acorde suficientă libertate doctoranzilor în alegerea temei, în limita obiectului materiei, bine înțeles. Astfel am putut să scriu trei referate care, cu ceva muncă redacțională, au devenit publicabile.

Am menționat cu altă ocazie că garanțiile reale mobiliare par a fi o Cenușăreasă a dreptului privat. Ei bine, cred că se apropie seara balului în care Cenușăreasa îl va întâlni pe prinț...

Recenta criză financiară a generat o serie de disfuncții în economie care au dat naștere unui nou set de probleme în care garanțiile reale (inclusiv cele mobiliare) vor juca un rol esențial. La noi, după un entuziasm general la începutul acestui deceniu (când au apărut o serie de articole și monografii pe această temă) literatura juridică dedicată acestui domeniu a cunoscut un recul accentuat. E simptomatic pentru această stare de fapt că premiul pe care îl primesc astăzi este acordat în considerarea unui articol care tratează o temă interdisciplinară – interferențele dintre garanțiile reale mobiliare și Convenția Europeană a Drepturilor Omului...

Percepția generală este că dreptul român protejează debitorul. Puțin importă dacă acesta își îndeplinește obligațiile sau nu. Din contră, protecția devine mai largă atunci când nu își îndeplinește obligațiile și creditorul încearcă să obțină obligarea acestuia la îndeplinirea prestației asumate prin intermediul forței coercitive a statului. A devenit deja superfluă referirea la (atât de des criticata) Decizie a Curții Constituționale nr. 459 din 31 martie 2009 (care a reînviat o procedură birocratică fără altă miză decât încetinirea executării silite). În aceeași serie se plasează Decizia nr. 5 din 19 ianuarie 2009 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție care instituie o obligație similară pentru efectele de comerț. Și apoi ne mirăm că o serie de instanțe refuză investirea unor bilete la ordin pe motiv că ar exista anumite excepții în legătură cu obligația fundamentală, obligație care privește alte părți decât beneficiarul biletului la ordin...

În acest climat de insecuritate a obținerii unei apărări a dreptului său, creditorul recurge la singura redută necucerită complet de debitor: garantarea obligației cu o garanție reală. Îngrijorător este faptul că și în această redută debitorul are spioni. Există o serie de decizii de speță care demonstrează că instanțele nu sunt încă obișnuite cu schimbarea de paradigmă operată de Titlul VI din Legea nr. 99/1999. Acum creditorul garantat cu o garanție reală mobilă este cel în favoarea căruia joacă legea. El este cel ce trebuie protejat de acțiunile debitorului.

De regulă percepția este în sensul că debitorul este persoana aflată pe o poziție inferioară în cadrul contractual. Această percepție este falsă cel puțin în materie comercială. Revin la decizia Curții Constituționale: „săracul” debitor din speță era un grup industrial transnațional, iar creditorul o societate comercială autohtonă. Cine era supra ordonat?

În articolul pentru care mi-a fost acordat premiul am analizat garanțiile reale mobiliare prin prisma drepturilor fundamentale apărute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Or, atât creditorul, cât și debitorul sunt tot „oameni” care au drepturi ce merită a fi protejate. Am încercat să arăt că, dincolo de denumire, Convenția apără drepturile oricărei persoane, inclusiv a persoanelor juridice. Așadar, Convenția apără în mod nediscriminatoriu drepturile creditorului, așa cum le apără și pe cele ale debitorului. Creditorul merită și el să fie apărat de către sistemul de drept. Cred că aceasta este provocarea la care trebuie să răspundă sistemul judiciar românesc în următorii ani.

* * *

Pentru mine, garanțiile reale mobiliare reprezintă o boală profesională. M-am îmbolnăvit în primii ani de meserie, iar apariția noii reglementări în 1999 nu a făcut decât să agraveze boala. Pun pe hârtie fragmente despre acest vast domeniu de drept de aproape 10 ani. Este interesant de remarcat faptul că primul meu articol (scris în colaborare cu dna Cristiana Irinel Stoica) a fost conceput curând după apariția Legii nr. 99/1999. Deși acel articol (care încerca să facă o trecere în revistă a celor două sisteme care tocmai își lua unul locul altuia în dreptul românesc) îmi pare acum simplificator, privind în urmă, țin la el pentru un motiv diferit de faptul că a fost primul meu articol publicat. Motivul este acela că un proiect al acelui articol a fost revizuit de însuși Profesorul Octavian Căpățână. Comentariile primite atunci de la Profesorul Căpățână au determinat inserarea acelor puține pasaje din acel articol care își păstrează și azi actualitatea. Sunt așadar onorat să primesc un premiu care poartă numele ilustrului meu profesor de dreptul concurenței.

Următorul meu articol a beneficiat de îngrijirea (atentă ca întotdeauna) a domnului Șerban Beligrădeanu, de la care am avut multe de învățat despre rigoarea unui astfel de demers.

Dar persoana care m-a călăuzit și m-a sprijinit cel mai mult în acest domeniu (încă din 2002) este profesorul Marian Nicolae. Așa cum profesorii mei îl evocă mereu cu pioșenie pe domnul Șerban Beligrădeanu ca arhetip al redactorului de revistă juridică, tot așa trebuie eu să spun că nimic din ceea ce am scris nu ar fi existat fără constanta îndrumare a profesorului Marian Nicolae. Pentru generația mea, dumnealui reprezintă modelul de redactor de revistă juridică. Și în ziua de astăzi știu că am cel puțin un cititor: profesorul Marian Nicolae este primul (nu pot decât să sper că nu și singurul) cititor al articolelor mele.

Țin să mulțumesc pe această cale tuturor profesorilor care sunt membri ai Consiliului științific – partea română a Revistei române de drept privat (profesorii Corneliu Bîrsan, Dan Chirică, Viorel Mihai Ciobanu, Ion Deleanu, Vladimir Hanga, Ioan Leș, Lucian Mihai, Liviu Pop, Valeriu Stoica, Ovidiu Ungureanu). A fost o mare surpriză pentru mine să aflu că acești titani ai învățământului juridic și-au aplecat ochii asupra scrierilor mele. Consider acest premiu ca fiind pentru mine un premiu de încurajare, așa cum se oferă la premiile literare pentru tinere speranțe...

Radu Rizoiu
București, 20 noiembrie 2009